

Isteni Színjáték Paradicsom 19. ÉNEK

(Hatodik Égbolt: a Jupiter)

ÜDVÖZÜLHET-E A NEM KERESZTÉNY?

A sas-rajzolat megszólal

- Ott tündökölt kitárt szárnyaival 1
a szép alak, melyet édes örömben
a boldog lelkek raja alkotott:
- ott csillogtak, mint sok apró rubin, 4
mindben úgy égett egy-egy napsugár,
hogymint szinte napfényt szórtak a szemembe.
- És amit most fogok majd elbeszélni, 7
azt hang nem mondta, tinta le nem írta,
se képzelet föl nem fogta soha!
- Láttam és hallottam: beszél a csőre, 10
s bár úgy fogalmazott, hogy „én” s „nekem”,
az értelme az volt, hogy „mi” s „nekünk”.
- „Mert igazságos voltam s jószívű 13
– mondta –, e dicsőségbe fölkerültem:
nincs vágy, amely följebb kívánna vinni.
- Lent olyan emléket hagytam magamról, 16
hogymint még az elvetemült gazok is
dicsérnek – bár nyomomba nem szegődnek.”
- Ahogy sok égő fából egy közös 19
hőtt érzünk, úgy a sok szeretet-izzás
egyetlen hangon beszélt ott a képből.

Dante ki nem mondott kérdése

- 4 Megszólaltam: „Ó, vég nélküli vígság 22
örök virágai, kik egy kehelybe
gyűjtitek minden illatotokat,
oldjátok föl, kérlek, egy lehelettel 25
a böjtöt, melyben régen éhezem –
nincs földi étel, mely ezt csillapítsa.
Bár tudom, hogy az isteni igazság 28
az ég más helyén látszik, ott a tükre;
de előletek sem takarja fátyol.
Ti tudjátok, hogy mohón hallgatom 31
szavakat; és tudjátok a kérdést,
melyért oly régen böjtöl az eszem!”

Istent nem érthetjük meg

- Mint sólyom, ha a sisakját levették, 34
fejét mozgatja, szárnyát nyitogatja,
tolláskodik, mutatja: készen áll,
úgy tett most ez a jelkép, mely az Isten 37
magasztalóit egy kórusba fonta,
oly dallal, mit csak fönt ismer a fül.
Így kezdte: „Aki körzővel kimérte 40
a világ széleit, elosztva benne
mindazt, mi látható és láthatatlan,
nem tudta úgy bevinni erejét 43
a világmindenségbe, hogy szava
ne maradjon végtelenül nagyobb.
Példa erre az első büszke lény, 46
a teremtmények díszje: nem akarta
kérni a fényt, s lehullt éretlenül.

A többi lények ahhoz szűk edények, hogy befogadják teljesen a Jót, a mérhetetlent és határtalant.	49	
A ti látásotok (mely ugyebár csak egyetlen a sugarak közül, amikkel mindent beragyog az Elme!)	52	5
természeténél fogva csak kevésbé lát bele a saját eredetébe túl azon, amit érzékelni tud.	55	
Az örök igazságba épp ezért csak úgy hatol be a látásotok, ahogy a tenger mélyébe a szem:	58	
a partnál még látjuk a feneket, a nyílt vízen már nem – ott van pedig, de túl mélyen ahhoz, hogy lássuk is.	61	
Nincs más világosság, csak ami fölentről, az örök derűből jön; s ami nem, az sötétség, a hús árnyéka, mérge!	64	
<i>Az Indus-menti ember példája</i>		
Megnyílt előtted most a rejtekajtó, s mögötte ott van az élő igazság, amelyről gyakran tetted föl a kérdést:	67	
»Egy ember – így mondtad – megszületik az Indus partján (ahol senki sincs, aki Krisztusról írna vagy beszélne),	70	
minden vágya és minden ténykedése emberi ésszel jónak mondható, szavában, életében büntelen.	73	
Meghal keresztség nélkül, nem a hitben: milyen jog az, mely kárhozatba küldi? Bűnös-e abban, hogy nincsen hite?«	76	

	Hát ki vagy te, hogy mint valami bíró, sok ezer mérföldre akarsz ítélni, te, aki épp ellátsz az orrodig?	79
6	Igaz: aki velem vitába szállna, annak – ha nem a Szentírás vezetné – adódna bőven kétkedni valója.	82
	Jaj, földi lények! Ti nehéz fejűek! Az Első Akarat, mely maga jóság, a Fő Jót – önmagát! – nem hagyja el.	85
	Az a jogos, mi vele egybeváág; teremtett jóság nem vonzza magára, hisz épp Ő adja fényével a jót.”	88
	Ahogy köröz fészke fölött a gólya, ha fiókáinak enni adott, s a jóllakott madárka nézi lentről,	91
	úgy mozgatta az áldott rajzolat sok bölcs lélekből álló szárnyait, s én úgy emeltem szempillámat órá.	94
	Körözve énekelt, majd így beszélt: „Ahogy nem érted dalom, úgy nem értik az Örök Ítéletet a halandók.”	97

Nem elég kereszténynek lenni

	Azután újra egyhelyben maradtak a Szentlélek szípcorkái a jelben, melyért Rómát tisztelte a világ.	100
	És szólt megint: „Nem jött soha olyan e tájra még, aki nem hitte Krisztust fölfeszítése előtt vagy után.	103
	Aki csak kiáltozza: »Krisztus! Krisztus!«, az Ítéletkor nem lesz közelebb Őhozá, mint ki nem ismerte Krisztust.	106

Az ilyen keresztényt meg fogja vetni
az etióp, mikor a két csoport
szétválík örök gazdagra s szegényre. 109

Mit szólnak majd a perzsák, ha kinyílik
a könyv, amelyben királyaitok
minden gonoszsága föl van jegyezve?! 112

7

Rossz keresztény uralkodók

Ott látják majd Albert tettei közt
(amit a toll nemsokára beír),
hogyan Prága országát tönkreteszi. 115

Ott látják majd, mekkora bajt okoz
a Szajjánál a hamispénz-verő,
akit egy vadkan küld majd a halálba. 118

Ott látják majd a nagyhatalmi szomjat,
mely angolt, skótot annyira megőrjít,
hogyan nem bír határán belül maradni. 121

Látják puhány, fényűző életét
a Spanyolnak, s a Csehországinak,
ki nem tud s nem óhajt vitézül élni. 124

Látják: a Sánta Jeruzsálemi
jó tetteihez „I” van odaírva,
míg „M” jelöli az ellenkezőjét. 127

Látják az erkölcstelen kapzsiságát
annak, ki őrizi a Tűz Szigetét,
ahol Anchises meghalt vén korában; 130

és az jelzi majd, milyen rongy alak,
hogyan tetteit apró betűkkel írják,
így kis helyen is sok kifer belőlük. 133

És látszanak majd undok tettei
a nagybátyjának s öccsének; kiváló
családjuk s koronáik szégyenére. 136

	És olvassák a Portugál, a Norvég gazságait, s a szerb király csalását, ki Velence pénzét másolta le.	139
8	Áldott lesz Magyarország, ha lerázza a rossz kormányzást! Áldott lesz Navarra, ha pajzsként használja a hegyeit!	142
	A fentieknek már előszele, hogy immár Nicosia, Famagusta jajgat, visong a vadállat miatt,	145
	aki a többtől nem marad el.”	148

(Fordította: Nádasy Ádám)

2. Alak: a sas-rajzolat, mely az előző énekben alakult ki sok apró fénypontból.
11–12. Értsd: a sas egyes számban beszél, de a benne fénylő mindegyik lélek
névében.

26. Bőjt: ki nem elégtett kíváncsiság. Az üdvözültek már tudják, hogy Dante
mire gondol; mi csak a 70. sornál tudjuk meg.

29. Más hely: a Hetedik Égbolt (Szaturnusz). Annak forgatói, a Trónusok nevű
angyalrend látja közvetlenül Isten döntéseit, ítéleteit; a többi mennybéliék
oda tekintve – mint tükörben – láthatják ezeket.

30. A Jupiterben mutatkozó lelkek is közvetlenül láthatnak bele Isten igaz-
ságába, döntéseibe.

34. Sisak: az idomított sólyom fejére húzott sapka.

43–45. Nem tudta: mert logikai képtelenség, hogy Isten valami saját magánál
hatalmasabbat teremtsen, hiszen Ő a leghatalmasabb. – Szava: Isten elméje,
gondolata.

46. Első büszke lény: Lucifer, aki elsőként mert Istennel dacolni.

48. Lucifer tökéletességéhez csak az hiányzott, hogy Isten átjárja fényével,
ám ő ezt nem várta meg: saját fényre vágyott. Lázadásáért a pokolba zuhant
fény nélkül (= „éretlenül”).

52. Látásotok: értelmek, felfogásotok.

56. Eredet: Isten, hiszen minden Tőle ered.

57. Értsd: az emberi „látás” (= gondolkodás) csak kevéssel tud túlmenni azon,
amit ténylegesen érzékel, mert kicsi az absztrakciós képessége ahhoz képest,
hogy Isten milyen végtelenül absztrakt.

65. Örök derű: Isten.

66. Értsd: az a világosság (= tudás), ami nem Istentől való, az valójában sötétség, sőt az elménket megrontó méreg.
- 76-78. Az egyház akkoriban azt tanította, hogy aki nincs megkeresztelve, az – hiába él példás életet – a pokolba kerül (nekik tartja fönn Dante a Pokol Első Körét, a „Tornácot”). 9
- 89-90. Teremtett jóság: a jó emberek. Értsd: azzal, hogy valaki jó, még nem vonzza magára (nem érdemli ki) automatikusan Isten kegyes ítéletét, hiszen a jóságot éppen Isten oltja belénk.
101. A Szentlélek sziporkái: az üdvözültek. – Jel: a Római Birodalom jelképe, a sas.
- 104/106/108. E sorok a „Krisztus” szóra végződnek az olaszban, minthogy nem szabad mással rímelnie, csak önmagával.
105. Fölfeszítése előtt: ez meghökkentő, mert a kereszténység Krisztus kereszthalálával kezdődött.
110. Etióp: fekete-afrikai, pogány.
111. Értsd: az Utolsó Ítéletkor.
112. Perzsák: itt általában a muzulmánok.
113. Könyv: a túlvilágon lévő elképzelt Nagykönyv, melybe múlt és jövő bele van írva.
- 115-141. Az itt kezdődő 9 tercina az eredetiben 3x3 azonos betűvel kezdődik: L, V, E, melyek összeolvasva a „LUE” (= dögvész, lat. *lues*) szót adják.
115. Habsburg Albert császár 1304-ben le fogja rohanni egyik saját tartományát, Csehországot.
116. Értsd: ez hamarosan be fog következni, beíródik a Nagykönyvbe.
119. Hamispénz-verő: Szép Fülöp francia király, aki inflációt keltett, hogy hadikiadásait fedezni tudja.
120. Fülöp 1314-ben egy vadászaton halt meg.
122. I. és II. Edvárd angol királyok 1305-1314 közt hadakoztak Skócia ellen. (A skótok inkább csak védték a hazájukat.)
125. Spanyol: IV. Ferdinánd király (†1312). – Csehországi: IV. Vencel (†1305). Őt rohanta le Habsburg Albert (115. sor).
127. Anjou II. (Sánta) Károly nápolyi király (uralk. 1285-1309), aki névleg a „Jeruzsálem királya” címet is viselte.
128. „I” = 1 mint római szám.
129. „M” = 1000 mint római szám. Károlynak tehát egy jótette, de ezer gáztette van.
131. Ki őrszi: Aragóniai II. Frigyes, Szicília királya (†1337). – Tűz Szigete: Szicília, az Etna tűzhányó miatt.
132. Utalás Vergilius *Aeneis*ére. Anchises, Aeneas apja Szicíliában halt meg.
133. Aragóniai II. Frigyes 1313-ban a ghibellin oldalról (melyet Dante ekkor már támogatott) átállt a guelfekhez, azaz a pápaság-párthoz.

137. Nagybátyja: Aragóniai Jakab, Mallorca királya (†1311). – Fivére: II. Jakab, Aragónia királya (†1327). – Családjuk: az Aragóniai-ház.

138. Koronáik: Aragónia és Mallorca.

139. Portugál: Dénes király (†1325). – Norvég: V. Haakon király
10 (†1319).

140. Szerb: II. Uros István király (†1321). Kis értékű pénzt veretett, mely a megszólalásig hasonlított az értékes velencei pénzre.

142. A történet pillanatában (1300) Magyarországon még Árpádházi III. Endre a király, jóllehet Dante szerint az ifjú Anjou Martell Károlynak járt volna a trón. (A mű írásakor, 1320 körül már Károly fia, Károly Róbert volt a magyar király – tehát Magyarország „lerázta a rossz kormányzást”, vagyis az Árpádháziakat).

143. Navarra: a mai Spanyolország északi része. 1304-ben Francia uralom alá kényszerült. – Hegyei: a Pireneusok, melyek védhetnék a franciáktól.

145–148. Nicosia, Famagusta: ciprusi városok. Ciprus egy kegyetlen zsarnok, a francia Lusignan II. Henrik uralmát nyögte. – Értsd: ennek a franciának a viselkedése előrevetíti, hogy mit várhat Navarra a franciáktól.

